

ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

© 2016 ЄПІФАНОВА І. Ю.

УДК 658.147.2

Єпіфанова І. Ю.

Власний капітал у системі фінансового забезпечення інноваційної діяльності підприємств

Метою статті є аналіз власного капіталу у системі фінансового забезпечення інноваційної діяльності промислових підприємств і визначення напрямів підвищення ефективності його використання. В роботі розглянуто сутність фінансового забезпечення інноваційної діяльності. Досліджено підприємства, які впроваджували інновації в ЄС та Україні, частку внутрішніх витрат на НДДКР у ВВП. Визначено, що європейські країни мають значні валові внутрішні витрати на НДДКР, які за більшістю країн мають позитивну динаміку зростання. Проаналізовано джерела фінансування інноваційної діяльності вітчизняних підприємств. Визначено, що інноваційна діяльність вітчизняних підприємств фінансується у першу чергу за рахунок власного капіталу, що зумовлено високою вартістю банківських кредитів, відсутністю доступу до державного фінансування, низькою часткою коштів інвесторів. Визначено складові власного капіталу, за рахунок яких може здійснюватись фінансове забезпечення інноваційної діяльності. Для успішної реалізації інноваційної діяльності за рахунок власного капіталу підприємствам доцільно використовувати не лише такі традиційні джерела, як амортизаційні відрахування та нерозподілений прибуток, але й таку складову власного капіталу, як персонал. Крім того, підприємствам варто збільшувати власний капітал за рахунок кооперації, злиття з іншими підприємствами, формування ПФГ.

Ключові слова: власний капітал, нерозподілений прибуток, фінансове забезпечення, інноваційна діяльність.

Рис.: 3. **Табл.:** 3. **Бібл.:** 12.

Єпіфанова Ірина Юрїївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, Вінницький національний технічний університет (Хмельницьке шосе, 95, Вінниця, 21021, Україна)

E-mail: epifanovairene@gmail.com

УДК 658.147.2

UDC 658.147.2

Епіфанова І. Ю. Собственный капитал в системе фінансового обеспечения инновационной деятельности предприятий

Целью статьи является анализ собственного капитала в системе фінансового обеспечения инновационной деятельности промышленных предприятий и определение направлений повышения эффективности его использования. В работе рассмотрена сущность фінансового обеспечения инновационной деятельности. Исследованы предприятия, внедряющие инновации в ЕС и Украине, долю внутренних затрат на НИ-ОКР в ВВП. Определено, что европейские страны имеют значительные валовые внутренние расходы на НИОКР, которые по большинству стран имеют положительную динамику роста. Проанализированы источники финансирования инновационной деятельности отечественных предприятий. Определено, что инновационная деятельность отечественных предприятий финансируется в первую очередь за счет собственного капитала, что обусловлено высокой стоимостью банковских кредитов, отсутствием доступа к государственному финансированию, низкой долей средств инвесторов. Определены составляющие собственного капитала, за счет которых может осуществляться фінансовое обеспечение инновационной деятельности. Для успешной реализации инновационной деятельности за счет собственного капитала предприятиям целесообразно использовать не только такие традиционные источники, как амортизационные отчисления и нераспределенная прибыль, но и такую составляющую собственного капитала, как персонал. Кроме того, предприятиям следует увеличивать собственный капитал за счет кооперации, слияния с другими предприятиями, формирования ПФГ.

Ключевые слова: собственный капитал, нераспределенная прибыль, фінансовое обеспечение, инновационная деятельность.

Рис.: 3. **Табл.:** 3. **Библ.:** 12.

Епіфанова Ірина Юрїївна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры финансов, Винницкий национальный технический университет (Хмельницкое шоссе, 95, Винница, 21021, Украина)

E-mail: epifanovairene@gmail.com

Yepifanova I. Yu. Equity Capital in the System of Financial Support of Enterprise Innovative Activity

The aim of the article is to analyze equity capital in the system of financial support of industrial enterprises' innovative activity and determine directions of increasing the efficiency of its use. The work considers the essence of financial support of innovative activity. There studied enterprises introducing innovations in the EU and Ukraine, the share of domestic expenditure on R & D in the GDP. It has been determined that the European countries have significant gross domestic expenditure on R & D, which in most countries has positive dynamics of growth. The funding sources of domestic enterprises' innovative activity have been analyzed. It has been found that the innovative activity of domestic enterprises is funded primarily by means of equity capital, which is caused by the high cost of bank credits, the lack of access to government funding, the low percentage of investors' funds. The components of equity capital that can provide for financial support of innovative activities have been identified. For the successful implementation of innovative activity by means of equity capital enterprises should use not only such traditional sources as amortization charges and retained profit but also such component of equity capital as the staff. In addition enterprises should increase their equity capital through cooperation, mergers with other enterprises, formation of IFGs.

Keywords: equity capital, retained profit, financial support, innovative activity.

Fig.: 3. **Tabl.:** 3. **Bibl.:** 12.

Yepifanova Iryna Yu. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Vinnytsia National Technical University (95 Khmelnytske Chss, Vinnytsia, 21021, Ukraine)

E-mail: epifanovairene@gmail.com

Вступ. Сьогодні є загальновизнаним, що саме інноваційний розвиток є економіко формуючим процесом. Інноваційний розвиток економіки притаманний всім розвиненим країнам світу, є одночасно і чинником, і наслідком економічного піднесення країн. Його ефективність обумовлюється змістом відповідних інноваційних напрямків, що задовольняють потреби динамічного розвитку економіки. В умовах економічних відносин конкурентоспроможними є ті підприємства, які орієнтовані на інноваційний тип розвитку, тобто займаються інноваційною діяльністю.

Одним із важливих питань впровадження інноваційної діяльності є її належне фінансове забезпечення. Зважаючи на сучасний стан вітчизняної економіки, більшість підприємств відчувають дефіцит фінансових ресурсів не лише для здійснення інноваційної, а і для операційної діяльності. У зв'язку із цим досить актуальним є питання ефективного використання наявних джерел фінансового забезпечення інноваційної діяльності підприємств. Досить важливим є питання забезпечення саме власними джерелами фінансування, оскільки власні кошти забезпечують підприємству фінансову стабільність і платоспроможність. Питання аналізу сутності, механізму, складових фінансового забезпечення інноваційної діяльності порушувались такими вченими, як Возняк Г. В., Войнаренко М. П., Зимовець В. В., Колодізев О. М., Москаль О. І., Сокирська І. Г., Федулова І. В. У той же час потребує подальшого дослідження питання підвищення ефективності використання власних джерел фінансового забезпечення інноваційної діяльності.

Метою статті є аналіз власного капіталу в системі фінансового забезпечення інноваційної діяльності промислових підприємств і визначення напрямів підвищення ефективності його використання.

Для досягнення поставленої мети необхідно проаналізувати джерела фінансування інноваційної діяльності, визначити складові власного капіталу, за рахунок яких може здійснюватись фінансове забезпечення інноваційної

діяльності, виявити недоліки у фінансуванні власним капіталом і сформулювати пропозиції з підвищення ефективності використання власних джерел фінансового забезпечення інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах глобалізації, зважаючи на обмеженість природних ресурсів, зосереджених у так званих базових галузях промисловості (паливна, електроенергетична, металургійна, металообробна), а також економічну недоцільність і неможливість до постійного зростання використовуваних ресурсів, саме високі технології, інтелект, наукові відкриття – нововведення, які будуть здатні створювати нові матеріали та речовини з набагато вищими показниками ефективності і корисності, є основними чинниками, що визначають перспективи та ступінь економічного зростання.

Як відомо, інновації можуть мати форму не лише нового інноваційного продукту, але й упровадження нового методу виробництва; освоєння нового ринку збуту; отримання нового джерела сировини або напівфабрикатів; проведення відповідної реорганізації, наприклад, забезпечення монопольного положення [1]. На жаль, в Україні частка підприємств, які впроваджують інновації, є досить низькою і впродовж останніх п'яти років коливалась від 11,5 % загальної кількості підприємств в 2010 р. до 15,2 % – в 2015 р. [2]. Водночас підприємства країн ЄС добре усвідомлюють, що в сучасних умовах виграють ті підприємства, галузі, виробництва, які налаштовані на інноваційний тип розвитку. Саме тому частка підприємств, які впроваджують інновації, є досить високою, як видно з рис. 1, зокрема в Бельгії – 55,6 %, Німеччині – 66,9 %, Франції – 53,4 %, Англії – 50,3 %, Польщі – 23,1 %. В Україні ж частка таких підприємств складає лише 17,4 %, тобто якщо в Німеччині, Англії, Франції практично кожне друге підприємство випускає інноваційну продукцію або впроваджує інноваційні технології, інноваційний маркетинг, то в Україні – лише кожне шосте.

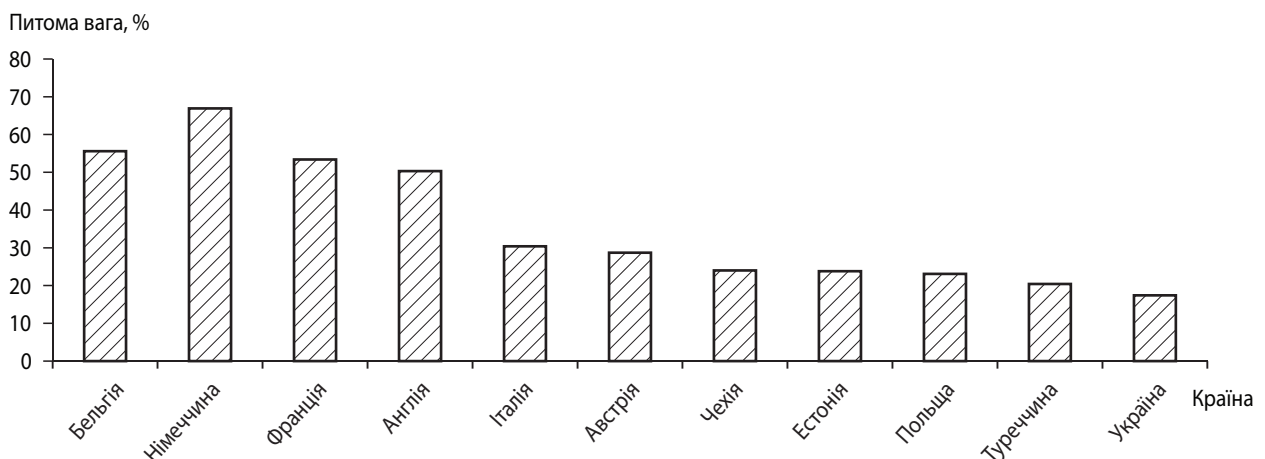

Рис. 1. Питома вага підприємств, які впроваджували інновації

Джерело: сформовано автором на основі [2; 3]

Рівень інноваційності економіки певної країни можна оцінити за часткою валових внутрішніх витрат на НДДКР у ВВП. Як відомо, зростання ВВП на 70–80 % залежить від науково-технічного фактора.

З табл. 1 видно, що європейські країни мають значні валові внутрішні витрати на НДДКР, які за більшістю країн мають позитивну динаміку зростання. Зокрема, в Німеччині частка валових внутрішніх витрат на НДДКР

в 2009 р. складала 2,73 % ВВП, а в 2013 р. – 2,85 %, в Бельгії значення цього показника становило 1,97 % в 2009 р., а в 2013 р. – зросло до 2,28 %, у Франції – 2,21 % в 2013 р. та 2,23 % – в 2013 р. Зважаючи на обмеженість, а подекуди й відсутність ресурсної бази, стає зрозумілим активний

вектор більшості країн на провадження передових технологій, намагання збільшити частку інноваційної продукції, зокрема такої, що сприятиме ресурсозбереженню. В Україні частка валових внутрішніх витрат на НДДКР складала 0,95 % ВВП – в 2009 р., а в 2013 р. – зменшилась до 0,8.

Таблиця 1

Частка валових внутрішніх витрат на НДДКР у ВВП, %

Країна	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Бельгія	1,97	2,05	2,15	2,24	2,28
Німеччина	2,73	2,72	2,8	2,88	2,85
Франція	2,21	2,18	2,19	2,23	2,23
Англія	1,75	1,69	1,69	1,63	1,63
Італія	1,22	1,22	1,21	1,27	1,26
Австрія	2,61	2,74	2,68	2,81	2,81
Чехія	1,3	1,34	1,56	1,79	1,91
Естонія	1,4	1,58	2,34	2,16	1,74
Польща	0,67	0,72	0,75	0,89	0,87
Туреччина	0,85	0,84	0,86	0,92	0,95
Україна	0,95	0,9	0,79	0,8	0,8

Джерело: сформовано автором на основі [2; 3]

Будь-яка форма інновацій вимагає певного рівня фінансового забезпечення, зокрема за рахунок власних коштів. Фінансове забезпечення можна визначити як сукупність економічних відносин, що виникають між суб'єктами інноваційної діяльності з приводу пошуку, залучення й ефективного використання фінансових ресурсів з метою отримання економічного ефекту із використанням організаційно-управлінських принципів, методів і форм впливу цих ресурсів на інноваційну діяльність [4].

В умовах фінансової кризи наявність фінансових ресурсів є одним з визначальних факторів розвитку підприємств, а ефективність діяльності підприємства знаходиться в безпосередній залежності від того, наскільки швидко кошти, вкладені в активи, перетворюються в реальні гроші. Основним фінансовим ресурсом підприємств є власний капітал. Достатній обсяг власного капіталу дозволяє розпочинати діяльність, збільшувати обсяги діяльності та сприяє фінансовій незалежності від зовнішніх інвесторів, кредиторів.

Фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств може здійснюватись у таких формах: самофінансування, кредитування, державне та венчурне фінансування [5]. На практиці з метою максимізації прибутку та забезпечення оптимального співвідношення різні форми фінансового забезпечення використовуються одночасно. При цьому підприємства намагаються забезпечити оптимальну структуру капіталу, для чого здійснюється оцінка фінансової стійкості підприємства і розрахунок співвідношення власних і залучених коштів. Основним важелем варіювання є коефіцієнт дисконтування, який може приймати різні значення у залежності від співвідношення власного і залученого капіталу [6].

Інноваційна діяльність вітчизняних підприємств фінансується насамперед за рахунок власного капіталу, що зумовлено високою вартістю банківських кредитів, відсутністю доступу до державного фінансування, низькою часткою коштів інвесторів. Якщо в 2010 р. частка власних джерел фінансування інноваційної діяльності в загальному обсязі фінансування складала 59,35 %, а в 2011 р. – 52,91 %, то в 2012 р. вона зросла до 63,9 %, в 2013 р. – до 72,92 %, а в 2015 р. – до 97,20 % (рис. 2).

У той же час загальновідомим є той факт, що фундаментальні дослідження, які здатні вивести економіку на новий рівень розвитку, мають фінансуватись за рахунок державних коштів, оскільки потребують значних обсягів фінансування, що є не під силу окремим підприємствам.

В економіці розвинених країн фінансування інноваційного процесу може здійснюватись також на партнерських засадах урядом та підприємствами, що створює передумови зростання економіки на якісно новій основі. У США наприкінці 90-х рр. XX ст. дві третини всіх витрат на НДДКР здійснювали приватні корпорації, які активно фінансували не тільки прикладні розробки, а й фундаментальні дослідження [7].

У процесі управління власним капіталом підприємства досить важливим є здійснення аналізу ефективності його формування та використання, який є підґрунтям для виявлення напрямків підвищення рівня конкурентоспроможності.

Власними джерелами фінансування інноваційної діяльності, як правило, виступають нерозподілений прибуток та амортизаційні відрахування, внески засновників у збільшення зареєстрованого капіталу.

На жаль, амортизаційні відрахування практично не здатні виконувати функцію фінансування інноваційної ді-

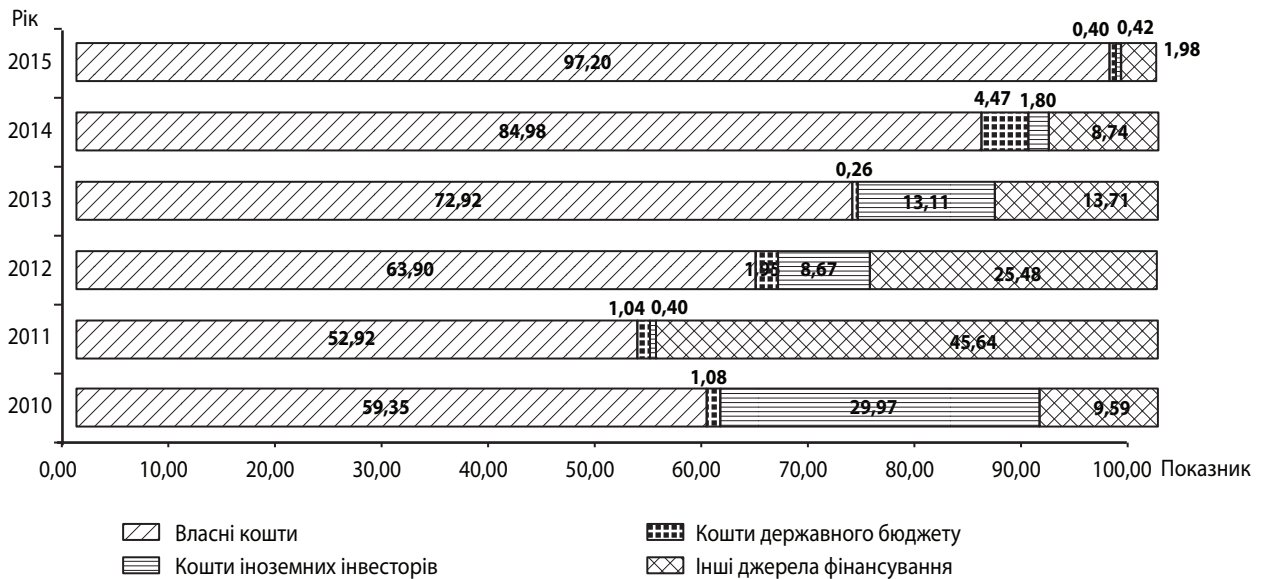

Рис. 2. Структура джерел фінансування інноваційної діяльності підприємств України

Джерело: сформовано автором на основі [2]

яльності, зважаючи на стан основних засобів. З рис. 3 видно, що основні засоби вітчизняних підприємств мають високий рівень зносу, який має негативну динаміку зростання: якщо в 2005 р. рівень зносу основних засобів склав 49 %, в 2009 р. – 60 %, а в 2014 р. – 83,5 %.

Таке високе значення показника свідчить про те, що більшість підприємств працюють на застарілому об-

ладнанні. Відповідно продукція, яка виготовлена на такому обладнанні, є менш конкурентоспроможною, оскільки старі основні засоби є достатньо енергоємними. Зношеність основних засобів свідчить і про те, що амортизаційні кошти були використані не за прямим економічним призначенням – на оновлення основних засобів, а використані на споживання.

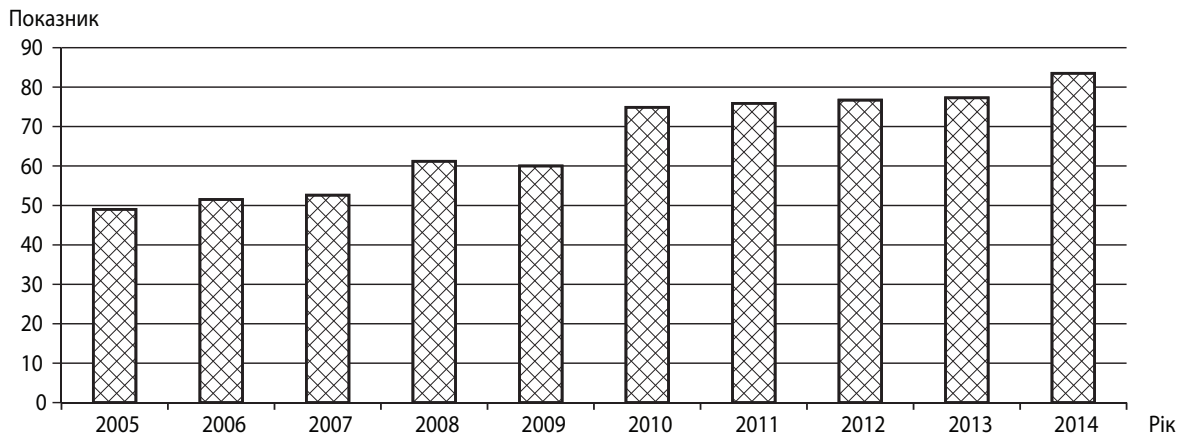

Рис. 3. Ступінь зносу основних засобів підприємств України, %

Джерело: сформовано автором на основі [2]

Іншим джерелом власних джерел фінансового забезпечення інноваційної діяльності є нерозподілений прибуток. У той же час, зважаючи на дані в табл. 2, стають зрозумілими причини низької інноваційної активності вітчизняних підприємств: частка нерозподіленого прибутку в загальному обсязі власного капіталу є досить низькою, а на кінець 2014 р. в цілому підприємства отримали непокритий збиток.

Отже, вітчизняним підприємствам варто більше уваги приділяти формуванню чистого прибутку й амортизаційній політиці.

Крім того, підприємства можуть використовувати і зовнішні джерела збільшення власного капіталу для фінансування інноваційної діяльності. Для цього, зважаючи на форму власності підприємства, необхідним є збільшення зареєстрованого капіталу під певні інноваційні програми. Недоліком цього підходу є те, що в процесі реалізації інноваційного процесу, особливо якщо він передбачає створення принципово нового інноваційного продукту, досить важко визначити потрібні обсяги фінансових ресурсів для фінансування. Це може призвести до необхідності неодноразового звертання до власників підприємства щодо збіль-

шення зареєстрованого капіталу, що викличе додаткові емісійні витрати (у випадку акціонерної форми), можливі є і заперечення з боку власників.

Крім того, підприємства, які здійснюють інноваційну діяльність, мають високу частку нематеріальних активів, серед яких значну частину мають складати знання, які містяться у людському капіталі, тобто працівниках фірми [8]. Отже, саме працівники підприємства можуть стати активним реальним джерелом підвищен-

ня ефективності інноваційної діяльності. Схожу думку можна зустріти і у Бубенка П. Т., Тітяєва В. І., Димченко О. В., Таряник О. М., Чистякової І. А., Шкурко О. В. [9], які вважають, що переважну більшість інноваційних ідей формують працівники підприємства, спираючись на власні уявлення щодо того, якими мають бути нові товари, послуги, технології тощо. Але інноваційні ідеї потребують чіткої ринкової орієнтації, що спирається на маркетингові дослідження.

Таблиця 2

Динаміка власного капіталу та нерозподіленого прибутку вітчизняних підприємств

Показник	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Власний капітал, млн грн	1426712	1586285	1904940	1950375	1480658
Нерозподілений прибуток, млн грн	-17677,4	16078,4	57015	20873,7	-579901
Частка нерозподіленого прибутку, %	-1,24	1,01	2,99	1,07	-39,17

Джерело: сформовано автором на основі [2]

При цьому важливим завданням є формування адекватної та ефективної мотиваційної політики, яка б стимулювала працівників до підвищення рівня інноваційної діяльності, зокрема в напрямку використання нових ресурсів, формування ефективної політики енергозбереження. Прийнято вважати, що найбільшу економічну вигоду дозволяють отримати заходи, які потребують капітальних вкладень. Водночас у контексті інноваційних заходів у напрямку енергозбереження мають величезний потенціал і безвитратні напрямки, які вимагають лише організаційних змін у структурі управління підприємством [10]. Інноваційні заходи можуть стосуватись і маркетингу підприємства. На сьогодні існує значна кількість компаній, які будували свою оновлену збутову політику на інноваційній концепції, зокрема із використанням ребрендингу, нових способів реалізації тощо. Впровадження будь-якої форми інноваційної діяльності передбачає активну участь персоналу, його зацікавленість і рівень продуктивності у виконанні поставлених завдань. Стимулювання персоналу в напрямку інноваційної діяльності може здійснюватись у матеріальній і нематеріальній формах і мати як прямий, так і непрямий характер. Результатом ефективного стимулювання стане суттєвий приріст прибутку та вартості підприємства, які значно перевищують витрати на стимулювання персоналу.

Більшість вітчизняних підприємств функціонують в умовах кризового стану. Управління в кризовій ситуації можна визначити як процес діяльності суб'єктів господарювання під тиском обставин таким чином, що створює умови здійснення аналізу, планування, організації,

контролю взаємозалежних операцій у процесі прийняття швидких і раціональних рішень із невідкладних проблем, які виникають перед фірмою [11]. Наслідками управління в кризових ситуаціях досить часто стає реорганізація підприємства у формі укрупнення підприємств. Причин реорганізації поглинанням, приєднанням чи злиттям існує безліч, проте значна їх кількість зводиться до прагнення підприємств максимально ефективно використати свої виробничі потужності, управлінські й інвестиційні ресурси в умовах змін зовнішнього середовища. Укрупнення підприємств сприяє збільшенню ресурсів, які є у розпорядженні підприємства, що сприяє збільшенню обсягів господарської діяльності.

Зважаючи на те, що більшість промислових підприємств має низький рівень прибутку, актуальним стає питання інвестування безпосередньо в працівників, а також організаційні об'єднання із іншими промисловими підприємствами у промислово-фінансові групи, створення об'єднань з метою здійснення спільних НДДКР. Це сприятиме збільшенню величини власного капіталу за рахунок об'єднань капіталів декількох підприємств. Яскравим прикладом ефективної діяльності промислово-фінансових груп є ПФГ «Юнайтед Технолоджіс» (UTC), яка в 2015 р. мала сукупний чистий дохід у розмірі 56098 млн дол., а витрати на інноваційну діяльність – 2279 млн дол. (табл. 3).

До складу цієї промислово-фінансової групи входять шість крупних підприємств у сфері машинобудування: Pratt & Whitney, одне з найвідоміших імен у реактивних двигунах; Sikorsky, лідер у вертолітному виробництві,

Таблиця 3

Показники, які характеризують фінансову діяльність ПФГ «Юнайтед Технолоджіс» за 2011–2015 рр.

Показник	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Чистий дохід (виручка) від реалізації, млн дол.	48,526	51,101	56,600	57,900	56,098
Витрати на НДДКР, млн дол.	1,782	2,193	2,342	2,475	2,279
Чистий прибуток, млн дол.	4,651	4,692	5,655	6,468	4,356

Джерело: сформовано автором на основі [12]

включаючи відомі Чорні Яструби; Carrier Corp., найбільший постачальник нагрівання і систем кондиціонування повітря; Otis, найбільша компанія ліфта в світі; і Hamilton Sundstrand, провідний виробник космічних продуктів. У UTC наявний також великий бізнес продуктів пожежної безпеки на основі його збору британських фірм Chubb PLC і Kidde PLC.

Трегорі Хейс, який на сьогодні є президентом та головним керуючим ПФГ «Юнайтет Технолоджіс» стверджує, що головними трьома стовпами, на яких тримається успіх промислово-фінансової групи, – це продуктивність, інновації та люди. Не можна не погодитись, що саме ці складові за умови успішного їх поєднання сприяють справжньому успіху. Отже, для успішної реалізації інноваційної діяльності за рахунок власного капіталу підприємствам доцільно використовувати не лише такі традиційні джерела, як амортизаційні відрахування та нерозподілений прибуток, але і таку складову власного капіталу, як персонал. Крім того, підприємствам варто збільшувати власний капітал за рахунок кооперації, злиття з іншими підприємствами, формування ПФГ. Доцільним є формування також регіональних і державних програм співпраці підприємств із регіональними та державними органами влади щодо спільного фінансування інноваційного процесу, зокрема на стадії фундаментальних досліджень.

Висновки. Таким чином, вітчизняні підприємства мають значний потенціал у використанні власного капіталу для фінансування інноваційної діяльності. Промисловим підприємствам доцільно переглянути якість амортизаційної політики. Досить важливим є активне використання інтелектуального потенціалу працівників. З метою збільшення ресурсів НДДКР важливим є тісна співпраця із іншими інноваційно активними підприємствами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку: дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу / Й. Шумпетер ; пер. з англ. В. Старка. – Київ : ВД «Києво-Могилянська академія», 2011. – 242 с.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Офіційний сайт Європейської комісії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ec.europa.eu/>
4. Єпіфанова І. Ю. Теоретичні аспекти фінансового забезпечення інноваційної діяльності промислових підприємств / І. Ю. Єпіфанова // Економічний часопис – XXI. – 2012. – № 11–12. – С. 30–32.
5. Дзеджула В. В. Залучені джерела у фінансуванні інноваційної діяльності підприємств / В. В. Дзеджула, І. Ю. Єпіфанова // Економічний аналіз. – 2015. – Т. 21. – № 2. – С. 69–74.
6. Djedjula V. Investment in energy saving actions of industrial enterprises / V. Djedjula // Actual problems of economics. – 2014. – № 1 (151). – P. 163–170.
7. Антонюк Л. Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації : монографія / Л. Л. Антонюк, А. М. Поручник, В. С. Савчук. – Київ : КНЕУ, 2003. – 394 с.
8. Nanda R. Financing Innovation/ R. Nanda, W. Kerr // National Bureau of Economic Research. – 2015. – Vol. 7 (1). – P. 445–462.
9. Амортизація і відтворення основних фондів житлово-комунальних підприємств : монографія / За заг. ред. П. Т. Бубенка. – Харків : ХНАМГ, 2010. – 257 с.
10. Дзеджула В. В. Енергозбереження промислових підприємств: методологія формування, механізм управління : монографія / В. В. Дзеджула. – Вінниця : ВНТУ, 2014. – 347 с.
11. Войнаренко М. П. Управління інвестиційною діяльністю промислових підприємств : монографія / М. П. Войнаренко, І. Ю. Єпіфанова. – Вінниця : ВНТУ, 2011. – 188 с.
12. Офіційний сайт ПФГ UTC [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.utc.com/Investors/Pages/Annual-Reports-and-Proxy-Statements.aspx>

REFERENCES

- Antoniuk, L. L., Poruchnyk, A. M., and Savchuk, V. S. *Innovatsii: teoriia, mekhanizm rozrobky ta komertsializatsii* [Innovation: theory, mechanism of elaboration and commercialization]. Kyiv: KNEU, 2003.
- Amortyzatsiia i vidtvorennia osnovnykh fondiv zhytlovo-komunalnykh pidpriemstv* [Amortization and reproduction of fixed assets of housing and utilities]. Kharkiv: KhNAMH, 2010.
- Dzhezdzhula, V. V., and Yepifanova, I. Yu. "Zalucheni dzherela u finansuvanni innovatsiinoi diialnosti pidpriemstv" [Sources involved in financing innovation activities of enterprises]. *Ekonomichnyi analiz* vol. 21, no. 2 (2015): 69-74.
- Djedjula, V. "Investment in energy saving actions of industrial enterprises" *Actual problems of economics*, no. 1 (151) (2014): 163-170.
- Dzhezdzhula, V. V. *Enerhozberzhennia promyslovykh pidpriemstv: metodolohiia formuvannia, mekhanizm upravlinnia* [Energy saving of industrial enterprises: methodology of formation and control mechanism]. Vinnytsia: VNTU, 2014.
- Nanda, R., and Kerr, W. "Financing Innovation" *National Bureau of Economic Research* vol. 7 (1) (2015): 445-462.
- Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua>
- Ofitsiyni sait Yevropeiskoi komisii. <http://ec.europa.eu/>
- Ofitsiyni sait PFH UTC. <http://www.utc.com/Investors/Pages/Annual-Reports-and-Proxy-Statements.aspx>
- Shumpeter, I. *Teoriia ekonomichnoho rozvytku: doslidzhennia prybutkiv, kapitalu, kredytu, vidсотka ta ekonomichnoho tsyклу* [The theory of economic development: a study of profits, capital, credit, interest and economic cycle]. Kyiv: Kyievo-Mohylianska akademiia, 2011.
- Voinarenko, M. P., and Yepifanova, I. Yu. *Upravlinnia investytsiinoi diialnistiu promyslovykh pidpriemstv* [Management of investment activity of industrial enterprises]. Vinnytsia: VNTU, 2011.
- Yepifanova, I. Yu. "Teoretychni aspekty finansovoho zabezpechennia innovatsiinoi diialnosti promyslovykh pidpriemstv" [Theoretical aspects of the financial providing of innovative activity of industrial enterprises]. *Ekonomichnyi chasopys – XXI*, no. 11-12 (2012): 30-32.